

*In de **Federatie Groene Heuvelrug** zijn de volgende verenigingen vertegenwoordigd:
Maarn Maarsbergen Natuurlijk,
Leefbaarheid Doorn,
Dorp en Natuur Amerongen-Leersum,
Tussen Heuvelrug en Wetering Driebergen en
Vereniging Bewonersbelangen Maarn Maarsbergen.*

Zienswijze van de Federatie Groene Heuvelrug op:

Ontwerp Provinciale Omgevingsvisie / Ontwerp (Interim) Provinciale Omgevingsverordening

De Federatie Groene Heuvelrug (FGH) is een federatie van 5 lokale verenigingen uit de dorpen van de gemeente Utrechtse Heuvelrug. De aangesloten verenigingen zetten zich in voor een gezonde en groene leefomgeving door te streven naar het behoud of herstel van de natuurlijke, landschappelijke, en cultuurhistorische waarden in de dorpen en het omliggende landelijk gebied.

Algemeen

Wij zijn verheugd dat de Provincie Utrecht in de ontwerp omgevingsvisie veel aandacht geeft aan het behoud van landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Het streven naar vergroting van de biodiversiteit, duurzame energievoorziening en natuurinclusieve/circulaire landbouw spreken ons zeer aan.

Tegelijkertijd is dit een zeer complexe opgave omdat ook andere belangen een beroep doen op de beperkt beschikbare ruimte in de provincie. De belangen van woningbouw, bedrijvigheid, mobiliteit en duurzame energieopwekking komen gemakkelijk in conflict met de belangen van natuur en landschap.

Wij vragen ons af of de ambities die in de ontwerp provinciale omgevingsvisie geformuleerd zijn op de verschillende thema's, wel met elkaar verenigbaar zijn in de beperkte ruimte die beschikbaar is. Met name vrezen wij dat natuur en landschap zullen moeten inboeten ten opzichte van de meer economisch gedreven thema's als bedrijvigheid, wonen, mobiliteit, landbouw en energie.

Met name voor de thema's natuur, biodiversiteit en duurzame landbouw hebben de geformuleerde ambities vooral een kwalitatief en daarmee moeilijk toetsbaar karakter, terwijl die voor andere thema's zoals wonen en duurzame energie veel kwantitatiever zijn neergezet.

→ Wij pleiten ervoor om bij de geformuleerde ambities meer kwantitatieve en meetbare doelstellingen op te nemen, zodat bij de (jaarlijkse of meerjarige) monitoring van het beleid de resultaten kunnen worden afgezet tegen ijkpunten. In het volgende doen wij in een aantal gevallen suggesties voor een meer kwantitatieve formulering van de ambities.

Natuur en biodiversiteit

De berichten over de achteruitgang van biodiversiteit blijven maar binnenstromen. Om die achteruitgang een halt toe te roepen zouden de bestaande natuur en biodiversiteit als het ware 'in beton gegoten' moeten worden. Verdere achteruitgang is niet meer toelaatbaar.

Uiteraard zijn wij op zichzelf blij met de geformuleerde ambitie voor 2050: *“Binnen en buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN), in zowel het landelijk als het stedelijk gebied, is er een gunstige staat van instandhouding van de beschermde en bedreigde flora en fauna, en ook is de algehele biodiversiteit toegenomen.”*

→ Wij missen in deze ambitie echter een in kwantitatieve termen geformuleerde doelstelling, zodat bij de (jaarlijkse of meerjarige) monitoring van het beleid de resultaten kunnen worden afgezet tegen ijkpunten. Het doel zou moeten zijn om richting 2050 de biodiversiteit te verhogen naar het niveau van voor 1990. Er zou een aantal indicatoren benoemd moeten worden waarmee dit streven gevolgd kan worden via bijvoorbeeld 5-jaarlijkse ijkpunten.

Het is uiteraard goed dat in de ontwerp provinciale verordening regels zijn verbonden aan activiteiten en plannen waarbij NNN-gebieden, Natura2000-gebieden, Groene Contour en houtopstanden zijn betrokken. Die regels hebben tot doel om natuurgebieden en houtopstanden te beschermen tegen aantasting. Bij deze regels ter bescherming zijn echter uitzonderingen mogelijk. Aantasting wordt dan toegestaan indien er sprake is van een ruimtelijke ontwikkeling van groot openbaar belang en indien er in voldoende mate wordt gecompenseerd. Het begrip ‘groot openbaar belang’ is echter voor discussie vatbaar en compensatie wordt al te gemakkelijk gezien als rechtvaardiging van de aantasting.

→ Wij vragen om de redenen waaronder aantasting van natuurgebieden mogelijk is, nader en strikter te omschrijven zodat maximaal wordt geborgd dat de aantasting van natuurwaarden en biodiversiteit wordt tegengegaan.

Vaak vindt de compensatie dan plaats op (soms slecht beheerde) landbouwgrond.

Dit gaat meestal ten koste van de natuurwaarde. Een nieuw aangeplant bos, hoe divers de aanplant ook is, zal slechts een fractie van de ecologische waarden bevatten van die van bijvoorbeeld een bestaand bos van 100 jaar oud. Een oude bosbodem kent een complexe en gelaagde opbouw waarbij vele organismen met elkaar samenwerken. Het proces van omvormen van landbouwgrond naar een bodemopbouw en bodemleven, bijbehorende humusvorming en biodiversiteit vraagt vele decennia.

Weliswaar worden in de verordening toeslagregels gehanteerd bij natuur- en boscompensatie op andere grond (afhankelijk van natuurtype en ouderdom), maar daarbij wordt dan geaccepteerd dat de natuurwaarde en biodiversiteit decennia nodig heeft om op hetzelfde niveau te komen als de natuur die door de aantasting verloren is gegaan.

→ Wij vragen om bij de toeslagregels niet alleen de ouderdom van hetgeen verloren gaat in rekening te brengen, maar ook de biodiversiteit en het voorkomen van zeldzame en bedreigde soorten. Dit kan bijvoorbeeld door ook een compensatietoeslag te berekenen voor het aantal zeldzame en bedreigde soorten dat voorkomt in hetgeen verloren gaat.

In de instructieregel ‘geen aantasting Natuurnetwerk Nederland’ is sprake van een termijn van 10 jaar waarbinnen de compensatie van een aantasting moet leiden tot een meerwaarde voor het natuurnetwerk (NNN) voor wat betreft kwaliteit, oppervlakte en samenhang. Gezien de genoemde termijn van 10 jaar laat deze formulering te veel onzekerheid of die meerwaarde ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt en is bovendien het begrip meerwaarde niet duidelijk gedefinieerd.

→ Wij pleiten ervoor om de instructieregel zodanig aan te passen dat de meerwaarde, in ieder geval voor de criteria oppervlakte en samenhang, gerealiseerd wordt voorafgaand aan de aantasting van het NNN. Voor het criterium kwaliteit moet de verbetering afdwingbaar zijn en op zo kort mogelijke termijn gerealiseerd worden. Daarnaast zou het begrip meerwaarde duidelijk gedefinieerd moeten worden.

→ Om NNN en Natura2000 gebieden zou een 'natuurrandzone' moeten liggen waarin alleen (nieuwe) activiteiten zijn toegestaan die geen impact hebben op die NNN en Natura2000 gebieden. In deze 'natuurrandzone' zou ook het ontwikkelen van nieuwe natuur, waar mogelijk gecombineerd met 'groene' recreatie, gestimuleerd moeten worden (wellicht een alternatief verdienmodel in gebieden die nu agrarisch gebruik kennen?).

Het zuidelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug gaat aan de flanken over in de Gelderse Vallei (ten noorden van Maarsbergen en Overberg) en het Rivierengebied (ten zuiden van Zeist, Driebergen, Doorn en Leersum). Deze overgangen met zijn gradiënten (van hoog naar laag, droog naar nat, voedselarm naar voedselrijk) zijn belangrijk voor de natuur en biodiversiteit en de uitwisseling daarvan. Ook de aanwezige kwelwaterzones spelen hierin een belangrijke rol. Bovendien kunnen zich in deze zones, door de chemische eigenschappen van het kwelwater, specifieke en unieke soorten ontwikkelen. Deze kwelwatergebieden staan echter onder druk door ontwatering wat ook gevolgen heeft voor de verdroging op de heuvelrug.

→ Wij vragen om in de omgevingsvisie en de verordening een ambitie resp. regels op te nemen zodat duidelijk wordt dat deze kwelwatergebieden beschermd moeten worden tegen ontwatering en verstening.

Waardevolle houtopstanden

In de (huidige) 'Beleidsregels natuur en landschap 2018' kan voor waardevolle boskernen een kapverbod worden opgelegd en werd geen toestemming verleend voor het herplanten op andere grond van gekapte houtopstanden op oude bosgroeiplaatsen.

In de (nieuwe) ontwerp omgevingsvisie wordt aangegeven dat 'waardevolle houtopstanden' beschermd worden tegen kap, maar wij zien dit echter niet expliciet terug in de regels van de ontwerp verordening. Weliswaar geeft artikel 6.17 aan dat een bestemmingsplan dat betrekking heeft op deze houtopstanden regels moet bevatten dat de kwaliteit en oppervlakte niet achteruitgaan, maar in de volgende artikelen (herplant bij kap, compensatieverplichtingen bij herplant op andere grond) wordt niet duidelijk dat de waardevolle houtopstanden een speciale bescherming genieten.

→ Wij vragen om het strengere regime voor waardevolle houtopstanden beter te beschrijven in paragraaf 6.2.2 van de verordening (Regels over activiteiten houtopstanden).

Wat ons betreft zou een 'herijking' van het areaal 'waardevolle houtopstanden' op z'n plaats zijn. Oude regionaal inheemse ecosystemen zijn zeer belangrijk voor de biodiversiteit.

→ Wij vragen om percelen met regionale inheemse soorten van ongeveer 50 jaar of ouder ook tot de waardevolle houtopstanden te rekenen (voor zover ze daar nog niet bij gerekend worden).

Om de biodiversiteit te bevorderen zou meer bos moeten worden omgevormd tot 'waardevolle houtopstand'.

→ Wij pleiten ervoor om in de omgevingsvisie een ambitie op te nemen dat in 2050 het areaal waardevolle houtopstand met een bepaald (flink) percentage zal zijn verhoogd (bijvoorbeeld 50 %).

Duurzame Landbouw

Wij onderschrijven uiteraard de ambitie om toe te werken naar een landbouwsector die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk is. Wij missen echter een kwantitatieve maatstaf waarmee de doelstelling en het resultaat van deze ambitie meetbaar wordt.

→ Wij vragen om in de ambitie, zoals dat ook voor bijvoorbeeld woningbouw en energieopwekking het geval is, kwantitatieve doelen op te nemen waardoor het streven en het succes van de ambitie

meetbaar wordt en in de tijd gevolgd kan worden. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het vaststellen van streefpercentages waarmee het gebruik van kunstmest, het gebruik van bestrijdingsmiddelen, de input van veevoer van buiten de provincie en mestoverschot in een aantal tijdstappen verminderd wordt.

In de landbouwparagraaf van de ontwerp omgevingsverordening zien wij geen artikelen waarmee de ambities voor wat betreft circulaire, natuurinclusieve en klimaatneutrale landbouw worden gestimuleerd.

→ Wij vragen om in de instructieregels voor bestemmingsplannen/omgevingsplannen in agrarisch gebied, ook de voorwaarde op te nemen dat aantoonbaar bijgedragen moet worden aan het streven naar circulaire, natuurinclusieve en klimaatneutrale landbouw (naast de al wel opgenomen voorwaarden van verbetering van dierenwelzijn, milieubelasting en volksgezondheid).

Duurzame energie

Uiteraard onderschrijven wij het streven om een energieneutrale en klimaatneutrale provincie te zijn, waarbij wij ons wel afvragen hoe de door de landelijke overheid geplande grootschalige opwekking van windenergie op zee hierin moet worden meegeteld.

Voor wat betreft de opwekking van duurzame energie in natuurgebieden hebben wij echter zorgen. Zoals beschreven in de ontwerp omgevingsvisie, wordt het opwekken van zonne-energie en windenergie niet toegestaan in Natura2000-gebieden en ganzenrustgebieden. Omdat de natuur in de NNN-gebieden in onze provincie (nog) niet robuust genoeg is, zou ook hier energieopwekking niet toegestaan moeten zijn.

→ Wij vragen u om in de omgevingsvisie op te nemen dat energieopwekking ook in NNN-gebieden niet is toegestaan. Tevens vragen wij om in de omgevingsverordening, in het hoofdstuk Energie, expliciet op te nemen dat energieopwekking niet is toegestaan in NNN-, Natura2000- en ganzenrustgebieden.

In de omgevingsvisie en omgevingsverordening wordt een opruimplicht opgelegd bij beëindiging van de energieopwekking.

→ Wij vragen om de verordening zodanig aan te scherpen dat duidelijk wordt dat de gronden na beëindiging van de energieopwekking nog steeds geschikt moeten zijn voor de oorspronkelijke functie (natuur, landbouw) en intussen niet zodanig zijn aangetast dat deze oorspronkelijke functies niet, of pas na vele jaren, kunnen worden hersteld.

De opwekking van windenergie in een stiltegebied vormt een bedreiging voor de beoogde stilte in dat gebied.

→ Wij stellen daarom voor om in artikel 9.26 van de ontwerp verordening de volgende wijzigingen door te voeren:

- Schrapen van voorwaarde 1.b (altijd combinatie van meerdere windturbines), omdat 1 windturbine in een stiltegebied misschien acceptabel kan zijn, maar meerdere wellicht niet.
- In voorwaarde 1.d te formuleren dat de effecten op het stiltegebied strikt moeten passen binnen de doelstelling voor het geluidsniveau van een stiltegebied (i.p.v. zoveel mogelijk aansluiten bij die doelstelling).

Er is een brede consensus dat het opwekken van duurzame energie in stedelijk gebied (inclusief agrarische bedrijfsgebouwen zoals grote schuren) de voorkeur heeft boven opwekken in landelijk gebied of natuur. Het zou dan ook voor de hand liggen dat de ontwerp verordening regels bevat waarmee dit wordt bevorderd. In de ontwerp omgevingsvisie is echter te lezen dat hiervoor geen

regels zijn geformuleerd. Wij begrijpen dit niet.

→ Wij stellen voor om in de paragrafen van de verordening die betrekking hebben op woningbouw, kantoren, bedrijventerreinen en agrarische bedrijfsgebouwen, regels op te nemen waarmee de opwek van duurzame energie wordt bevorderd en in de omgevingsvisie de ambitie op te nemen dat dit op termijn (2030?) leidt tot een maximale benutting van deze locaties voor duurzame energieopwekking (bijvoorbeeld daken: benutting voor 90% van wat technisch mogelijk is). Ook energieneutraal en duurzaam bouwen moeten in deze ambitie en regels worden meegenomen.

In den lande zijn er in het recente verleden situaties negatief in het nieuws geweest waarbij de opwekking van groene stroom direct wordt opgesoupeerd door energie-intensieve bedrijven die bovendien ook grotendeels voor klanten in het buitenland en zelfs andere werelddelen werken.

→ Wij vragen om op één of andere manier in de omgevingsvisie op te nemen dat dit in onze provincie niet de bedoeling is en dat daar op gestuurd zal worden.

Verstedelijking (vitale steden en dorpen)

Het is goed dat primair wordt ingezet op binnenstedelijke ontwikkeling en dat bij het toekennen van nieuwe woningbouwlocaties en bedrijventerreinen buiten bestaand stedelijk gebied, wordt uitgegaan van regionale programmering.

Wij vragen ons echter wel af waarom als ambitie is opgenomen dat *'iedereen die in de provincie Utrecht **wil** wonen kan beschikken over passende woonruimte'*. Ons inziens komt dit over als een uitnodiging voor eenieder om zich in de provincie Utrecht te vestigen. Dit lijkt ons niet gewenst. Wij willen de provincie niet 'op slot' doen, maar ook zonder zo'n uitnodiging zullen zich al zoveel mensen in de provincie willen vestigen dat dit voor meer dan genoeg uitdaging zal zorgen. Prioriteit zou moeten liggen bij autonome groei, aanpassing aan de veranderende leeftijdsopbouw en huisvesting voor economisch gebonden.

→ Wij vragen dan ook om deze ambitie te laten vallen of aan te passen.

Door artikel 9.12 van de ontwerp verordening wordt het mogelijk gemaakt om, buiten de regionale programmering om, een eenmalige uitbreiding buiten bestaand stedelijk gebied te realiseren van 50 woningen, mits dit voor de vitaliteit van de kern noodzakelijk is en is aangetoond dat niet binnen de kern in de behoefte kan worden voorzien.

Dit artikel zal, zoals wij reeds nu hebben ervaren, waarschijnlijk tot discussie gaan leiden. Immers, wat is precies eenmalig en wat wordt precies verstaan onder vitaliteit? Voorbeeld: Waar de één van mening is dat bij een vitaal dorp zeker een dorpswinkel hoort, heeft een ander er helemaal geen probleem mee om voor de dagelijkse boodschappen de fiets te pakken naar een buurdorp 3 kilometer verderop (bovendien bezorgen alle supermarkten ook in een buurdorp en komt in een kleine kern vaak een rijdende winkel). Het begrip vitaliteit van een dorp mag niet gebruikt worden om onnodig ruimte te claimen in het landelijk gebied.

→ Het lijkt ons dan ook raadzaam om het begrip vitaliteit beter uit te werken zodat het niet 'misbruikt' kan worden voor onnodige claims op het landelijke gebied.

→ Daarnaast moet het begrip 'eenmalig' dat in dit artikel voorkomt, helderder en explicieter worden omschreven om latere discussies te voorkomen. Wij interpreteren 'eenmalig' als eenmaal in de periode tot 2050. Maar, als dit niet expliciet omschreven staat dan zal dit onnodige discussies gaan opleveren.

De 'kernrandzone' en de daarbij behorende regelgeving (artikel 9.8 in de ontwerp verordening) zijn wat ons betreft een bron van onduidelijkheid en vaagheid die er vaak toe zal leiden (en heeft geleid) dat er verstedelijking in dat gebied wordt geforceerd als andere argumenten te kort schieten.

Ten eerste wordt de kernrandzone in de betreffende kaarten nogal 'grof' ingetekend door een strook van hemelsbreed ongeveer 500 meter in het landelijk gebied langs de grens van de verstedelijking

(rode contour) te leggen. Dat deze strook vaak dwars door NNN-gebied loopt, geeft verwarring en scheidt verkeerde verwachtingen.

De voorwaarde dat de verstedelijking in de kernrandzone gepaard moet gaan met versterking van de ruimtelijke kwaliteit geeft veel te veel ruimte voor 'brede' interpretatie. Immers iedereen, en ook de verschillende lokale besturen, denkt anders over ruimtelijke kwaliteit. Ook de toevoeging '*tenzij de verstedelijking betrekking heeft op kernrandactiviteiten*' zal gebruikt gaan worden om ongewenste verstedelijking in het landelijk gebied mogelijk te maken. Gemeenten zullen bijvoorbeeld in de verleiding komen om sporthallen te verplaatsen naar het landelijk gebied.

→ Wij pleiten ervoor om ofwel de kernrandzone te schrappen, ofwel de regels rond de kernrandzone veel minder 'rekkelijk' op te stellen. In het laatste geval moeten de regels veel preciezer worden opgesteld, zodat verstedelijking in de kernrandzone (onderdeel van het landelijk gebied) echt een uitzondering blijft.

Mobiliteit

Hoewel mobiliteit voor ons niet een primair aandachtspunt is, willen wij wel uw aandacht vragen voor de maximum snelheid op wegen die door natuurgebieden voeren.

Op wegen die door natuurgebieden voeren, worden nog steeds veel dieren dood gereden. Het verlagen van de maximum snelheid zou beslist helpen om dit voor een (groot) deel te voorkomen. Ook voor het geluidsniveau en het aantal verkeersongelukken met mensen zou het gunstig uitwerken.

De Gedeputeerde Mobiliteit heeft zich in januari 2020 ook uitgesproken voor een snelheidsverlaging van 80 km/uur naar 60 km/uur.

→ Wij vragen om in de omgevingsvisie en omgevingsverordening deze snelheidsverlaging van 80 km/uur naar 60 km/uur op te nemen voor minimaal de grotere natuurgebieden zoals het Nationaal Park.